

Rijksoverheid

15 april
2021

Samenvatting wetenschapsdialoog 'Economisch herstel en brede welvaart voor iedereen'

In het kader van het project 'Nederland na de crisis: perspectief en dialoog' zijn zes wetenschaps-/ denkersdialogen gehouden, in elke dialoog stond één specifiek thema centraal. Hiervoor is afgestemd met de Chief Science Officers van de overheid en een aantal van de planbureaus: wat zijn belangrijke onderwerpen die departement overstijgend zijn, die niet mogen ontbreken in het herstel- en vernieuwingsperspectief en die een verdiepend, multidisciplinair gesprek vragen?

Dit is het verslag van de dialoog rond het thema '**Economisch herstel en brede welvaart voor iedereen**'. De bestrijding van het coronavirus heeft op veel fronten economische impact, er ontstaan grote verschillen in de samenleving op het gebied van economie en welvaart. Dit roept in de samenleving vragen op over welke economie wenselijk is en welke balans we willen tussen welvaart en welzijn. We gingen in gesprek over drie vragen:

- Wat is er vanuit ieders vakmatige perspectief tijdens corona in de knel gekomen rond dit thema?
- Wat is er aan positieve ontwikkelingen ontkiemd?
- Op welke ideeën en adviezen voor de toekomst brengt ons dit? Wat verdient aandacht in de fase na de crisis?

Ter voorbereiding schreven alle deelnemers een 'position paper' over deze vragen, dat onderling gedeeld is zodat tijdens het gesprek direct de verdieping kon worden opgezocht.

Aan tafel zaten de volgende inhoudelijk experts:

- Dr. Bo Paulle (Universiteit van Amsterdam), cultureel socioloog, kansengelijkheid in het onderwijs
- Prof. dr. Carsten de Dreu (Universiteit Leiden), sociale psychologie, innovatie, coöperatie en conflict in groepen
- Prof. dr. Esther-Mirjam Sent (Radboud Universiteit), economische theorie en beleid, emotie en gender in economie
- Dr. Nicky Pouw (Universiteit van Amsterdam), maatschappij- en gedragswetenschappen, economics of wellbeing
- Prof. dr. Ruud Muffels (Tilburg University), arbeidsmarktsociologie, welbevinden, geluk en armoede
- Drs. Floor Milikowski (journalist, publicist), sociale geografie, planologie, ongelijkheid tussen dorpen en steden in Nederland

Vanuit de overheid namen deel:

- Sandra Pellegrom (BuZa)
- Harry Oldersma (BuZa)
- Maaïke Stoel (EZK)

Gespreksbegeleiding en verslag: Cees Sprenger

wat is
jouw
idee.nl

1. Wat is er in de knel gekomen en verdient herstel?

De wijze waarop de samenleving is ingericht lijkt redelijk te werken in tijden van voorspoed maar in crisis of neergang lijken er toch scheuren te zitten. De **crisis maakt kwetsbaarheden zichtbaar**; kwetsbaarheden op de arbeidsmarkt, in het onderwijs, in de zorg en wonen. Duurzaamheid waar te weinig voortgang in wordt geboekt. De wijze waarop collectieve publiekvoorzieningen functioneren blijkt onvoldoende. Dit maakt de overheid onvoorspelbaar voor de samenleving. Het is te zien als een spanningsveld tussen terugtrekken versus bemoeien.

De **kloof tussen 'have's and have not's'** is toegenomen. Mensen die zelfvoorzienend zijn kunnen voor zichzelf de problemen van deze tijd wel oplossen, anderen niet. We kunnen in plaats van 'have's and have not's' wellicht beter termen van Kim Putters gebruiken: 'can's and can not's'. Dit is waar te nemen op zowel het niveau van individuele en groepen burgers, als tussen regio's, zoals de stedelijke gebieden versus buitengebieden.

Kort samengevat is er een negatieve spiraal ontstaan de afgelopen jaren in de kwaliteit van publieke voorzieningen en het aanzien van de publieke sector, evenals de diversiteit in getoonde ambities en uitgevoerde taken in diverse publieke sectoren. Hierdoor schieten publieke voorzieningen (gezondheidszorg, onderwijs, etc.) te kort en ontstaat er een kwaliteitsprobleem.

Een ander probleem van de publieke sector dat wij signaleren is het **ontstaan van een cultuur van toezicht en verantwoording**. Mensen moeten verantwoording afleggen en hun zaakjes op orde hebben i.p.v. het werk doen waar ze voor staan. De overheid ziet toe in plaats van te ondersteunen. Dat zien we in de coronacrisis bijvoorbeeld in de uitrol van het vaccinatiebeleid; niemand weet precies wat er mag en kan en wat gewenst is. Dat kan tot stilstand leiden en een verdere verschraling van de publieke sector.

2. Wat is ontkiemd en verdient het om groter gemaakt te worden?

De overheid heeft de geldkraan opengezet en is meer regisseur geworden van (delen van) de economie. Dat geeft burgers de hoop dat we samen uit deze crisis kunnen komen. De hulp is echter gericht op maar één deel van de economie (welvaart), we zouden daarin een veel breder perspectief kunnen hanteren (ook welzijn). Hierbij kun je denken aan een sociaal fonds; een sociaal pact met veel meer aandacht voor preventie en vertrouwen.

Er zijn heel wat experimenten gestart in coronatijd die veelbelovend zijn en richting zouden kunnen geven aan de herstelperiode 'na corona', zoals:

- Het initiatief van jongeren die in de knel gekomen ondernemers hebben geholpen om een digitaliseringsslag te maken.
- De wijk met veel ouderen die in sociaal isolement zijn beland waar men een bibliotheek is begonnen die als sociale ontmoetingsplek is gaan fungeren. Daar zijn weer meerdere sociale functies en initiatieven uit ontstaan waar mensen in de wijk baat bij hadden.
- Vertrouwensexperimenten die zijn gestart in een aantal gemeenten door mensen te begeleiden naar werk, participatie. Dat gaat vanuit vertrouwen met beloning in plaats van bestraffing. Dat initiatief is voor de coronacrisis ontwikkeld en is in elf gemeenten in Nederland uitgevoerd. Conclusies waren gemengd wat betreft uitkomsten naar werk. Wel was de uitkomst op deeltijdwerk positief. Iedereen was enthousiast over mensen meer vraaggericht en coachend te begeleiden. Het vervolg hierop was het oprichten van een community of practice, waarin wetenschappers en beleidsvormers gaan kijken hoe je beleid op een andere manier kunt inrichten. En hoe experimenten en wetenschap hierbij kunnen ondersteunen.
- Almere Oosterwold waar de gemeenschap een lap grond krijgt en alles zelf regelt. Extreme zelfbouw, tot straatverlichting en wegen aan toe. Dat loopt nu een aantal jaar en je ziet dat er een grens is bereikt aan wat mensen zelf voor elkaar kunnen krijgen, daarom gaat de gemeente nu bijspringen. De overheid pakt een rol op daar waar de eigen regie tekortkomt.
- Amsterdam Zuid Oost. Er is daar nu een project over het benutten en versterken van de kracht van sociaal zwakkere groepen bij het ontwikkelen van de buurt. Men wil voorkomen dat 'bottom up' een elite speeltje wordt: het gaat om het versterken van de bestaande gemeenschappen.

Er wordt gericht gezocht naar de dragers in de buurt, naar de netwerken, naar die 'rijkdom'. Op basis daarvan gaan ze ontwikkelen en vindt er geen verdringing plaats maar een stedelijke ontwikkeling. Almere Oosterwold is misschien meer een 'luxe speeltje' maar de in dit initiatief ontwikkelde kennis kunnen we wel degelijk gebruiken om in de sociaal zwakkere groepen gebiedsontwikkeling op deze manier te starten.

Er bestaan ook internationale voorbeelden op het gebied van welzijnseconomie: Nieuw-Zeeland, IJsland en Finland. We vragen ons af: is dat vooral framing of is het een begin van mogelijk meer?

3. Wat is er nu nodig en waarom?

Het gaat samengevat om drie punten: visie, indicatoren en andere manieren van werken.

Iedereen lijkt te benadrukken dat we in een **hernieuwde visie op economie** een verbinding met het sociaal fundament moeten blijven zien. We zien dit als voorwaarde voor het goed functioneren van onze economie. Het gaat daarbij om een andere manier van werken zoals beschreven in de voorbeelden. Daar zijn bredere indicatoren geformuleerd die de prioriteiten van mensen weergeven, over wat ze bijvoorbeeld willen aan ontwikkeling in de buurt.

We merken dat er een andere visie op economie nodig is. Vanuit de ongelijkheid die we waarnemen en die met name in deze crisis sterk naar boven komt. We sturen op gemiddelden terwijl verschillen steeds groter worden. Het is nodig om mensen meer de ruimte geven om het naar eigen inzicht te regelen met elkaar. We bespraken hoe je experimenten kunt gebruiken om dit beleid te versterken. Wat is de meerwaarde van experimenten om beleid te versterken? Ze geven inzicht in de behoefte en ervaring van burgers en laat de overheid zien waar ze op moet focussen. Het is namelijk ook nodig om de zelfvoorzienigheid te reguleren.

Je hebt tegelijkertijd ook **kennis en sturing nodig van centraal niveau**. Je kunt niet van burgers verwachten dat ze helemaal weten hoe je een experiment goed inricht en hoe je hier bijvoorbeeld wetenschappelijke kennis bij inzet. De overheid heeft ook een rol bij het opschalen van experimenten als de (positieve) resultaten 'evidence based' zijn. Voor opschaling zijn tijd, geld en middelen nodig vanuit de centrale overheid. Hier moet meer de samenwerking gezocht worden met de wetenschap. Bij het formuleren van de principes voor beleid is het belangrijk om een koppeling te maken met criteria die representatief zijn voor kansarmen. Zo kunnen we voortgang monitoren over langere periodes. Dit moet onderdeel worden van het beleidsinstrumentarium.

We moeten Europees beleid vormen en dan vanuit lange termijnvisie kijken welke uitdagingen nu op korte termijn na corona op ons af komen en hoe we daar nationaal maar wel in samenhang met andere landen invulling aan kunnen geven. Monitoren kan met indicatoren zoals geluk, welzijn en andere brede welvaartsindicatoren.

Een **sociaal innovatiefonds kan experimenten financieren** zoals bijvoorbeeld het eerder genoemde bouwproject in Almere Oosterwold, dit kan zelfs op Europees niveau. Europa heeft een herstellfonds van 700 miljard gelanceerd, daarin kunnen dit soort initiatieven een rol krijgen. Een mooie vraag is: hoe kunnen we op nationaal niveau met gebruik van de Europese middelen een nieuw sociaal beleid vormen?

Maar hoe voorkomen we dat we in Nederland elke vier jaar een andere kant op gaan en verankeren we deze lange termijnvisie in ons land? Je kunt je beschermen voor de waan van de dag en het ritme van verkiezingen door met de juiste mensen gezamenlijk een collectief leerproces te doorlopen. Door te zeggen: we gaan voor goed beleid, evidence based en we gaan er de komende tien à vijftien jaar mee aan de slag om te leren wat werkt. In een experiment mag het niet gaan om politieke belangen, het gaat om het leerproces. Het kan wel zo zijn dat de afhankelijke variabele in het experiment een politieke keuze is.

Slotronde: essenties van dit gesprek 'in een zin'

Aan het eind van de dialoog pakten de deelnemers ter afronding een essentie vast in een zin:

- Nicky Pouw: **"Economie zou meer over welzijn dan over geld moet gaan. Economische groei is een middel om welzijn te bereiken, geen doel op zich."**
- Ruud Muffels: **"Om mensen gelijke kansen te geven moet je ze soms ongelijk behandelen, om hun ongelijke startpositie te compenseren."**
- Carsten de Dreu: **"Laten we imperfectie nastreven. Laten we accepteren dat er altijd iets mis zal gaan en daar wat toleranter over zijn."**
- Esther-Mirjam Sent: **"Een toekomstbestendige economie vraagt om wendbaarheid en weerbaarheid. Daarmee vergroten we de veerkracht in de confrontatie met toekomstige uitdagingen."**
- Bowen Pauulle: **"Ik hoop dat het breed ervaren gevoel van urgentie over toenemende ongelijkheid, wat naar voren is gekomen tijdens de coronacrisis, ertoe kan leiden dat we oprecht en serieus de condities scheppen voor evidence based policy making."**
- Sandra Pellegrom: **"We moeten in alles wat we doen met beleid veel meer uitgaan van een toekomstbestendige samenleving. Toekomstbestendig beleid is een verantwoordelijkheid die we allemaal hebben."**
- Harry Oldersma: **"Geef de ambtenaren meer ruimte om het beleid in te vullen."**

